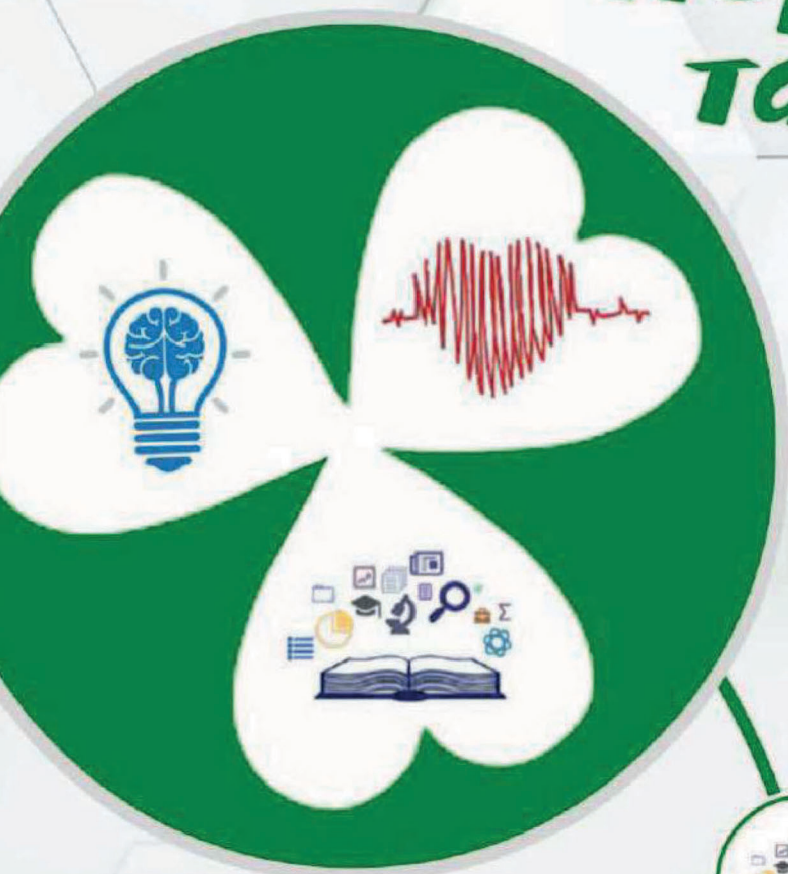

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№7(53)2025

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 7(53) 2025

Київ – 2025

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral
Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 7(53) 2025

Kiev – 2025

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2025. № 7(53) 2025. С. 2234

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.07.2025, № 8/7-25)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожджевський Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

УДК 159.923.2:378.17:316.356.2

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-1394-1405](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-1394-1405)

Кутішенко Валентина Петрівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (067) 966-61-52, [https://orcid.org / 0000-0002-5597-705 X](https://orcid.org/0000-0002-5597-705X)

Власенко Інна Анатоліївна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (095) 463-30-88, [https://orcid.org / 0000-0003-2562-3637](https://orcid.org/0000-0003-2562-3637)

Вінник Наталія Дмитрівна кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший викладач кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (063) 748-24-86, [https://orcid.org / 0000-0002-2593-2088](https://orcid.org/0000-0002-2593-2088)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЦІННІСНИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ ТА ЗБІГІВ У СИСТЕМІ «БАТЬКИ-ДІТИ»

Анотація. У статті представлено порівняльний аналіз результатів емпіричного дослідження ієрархії життєвих цінностей студентів (17-18 років) та їхніх батьків в умовах війни. Виявлено суттєві розбіжності та деякі збіги у їхніх пріоритетах. Зокрема, встановлено такі ключові відмінності. Для студентів головним пріоритетом є матеріальний достаток, що вказує на прагнення молодого покоління до фінансової незалежності та матеріальної стабільності як основи безпеки та комфорту у сучасних реаліях. Водночас, для них також важливі сімейне благополуччя (друге місце) та збереження сил і здоров'я (третє місце), хоча й на нижчих позиціях порівняно з матеріальними благами. Батьки ж, навпаки, на перше місце ставлять сімейне благополуччя, а також високо пріоритетним є збереження сил і здоров'я (друге місце), тоді коли матеріальний достаток посідає лише третє місце.

Батьки більше орієнтовані на хорошу, престижну роботу (четверте місце) та збереження порядку і стабільності в суспільстві (шосте місце проти восьмого у дітей). Для дітей престижна робота менш значуща (шосте місце), ніж для батьків. Однак для них більш пріоритетними є інтелектуальна і творча самореалізація (четверте місце проти п'ятого у батьків), а також можливість користуватися демократичними правами і свободами (п'яте місце проти сьомого у батьків).

Встановлено, що спільним для обох груп є низька значущість цінності поваги оточуючих та суспільного визнання, що може вказувати на певну девальвацію зовнішнього схвалення у сучасному суспільстві або перехід до внутрішніх джерел мотивації.

Зроблено висновок, що у обох групах спостерігається домінування цінностей адаптації, хоча наповнення цієї групи цінностей має суттєві відмінності. У групі цінностей соціалізації як студенти, так і їхні батьки найбільше цінують сімейне благополуччя, однак для батьків ця цінність має значно більшу вагу. Найпомітніші розбіжності проявляються в групі цінностей індивідуалізації, яка є найменш вираженою для обох груп.

Ключові слова: структура цінностей, трансформація цінностей в умовах війни, ціннісні орієнтації особистості, система «батьки-діти», батьківство, наступність поколінь.

Kutishenko Valentina Petrivna Candidate of Psychological Sciences, Docent, Associate Professor of Department Personality Psychology and Social Practices, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo Blvd, Kyiv, tel.: (067) 966-61-52, <https://orcid.org/0000-0002-5597-705X>

Vlasenko Inna Anatoliivna Candidate of Psychological Sciences, Docent, Associate Professor of Department Personality Psychology and Social Practices, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (095) 463-30-88, <https://orcid.org/0000-0003-2562-3637>

Vinnyk Nataliia Dmitrivna Candidate of Psychological Sciences, Senior Scientific Researcher, Senior Lecturer of Department Personality Psychology and Social Practices, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (063) 748-24-86, <https://orcid.org/0000-0002-2593-2088>

PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF VALUE DISCREPANCIES AND OCCURRENCES IN THE “PARENT-CHILDREN” SYSTEM

Abstract. The article presents a comparative analysis of an empirical study results of the hierarchy of life values of university students (aged 17-18) and their parents. Significant differences and some coincidences in research participants' priorities were revealed. In particular, the following key differences were established. For students, the main priority is material well-being, this indicates the desire of the younger research participants for financial independence and material stability as basis of security and comfort in modern reality. At the same time, family well-being (the

second position) and preservation of strength and health (the third position) are also important for them, although in lower positions compared to material goods. On the contrary, parents put family well-being in the first position and the preservation of strength and health has also high priority (the second position) while material wealth is only in the third position.

It was shown that parents were more focused on a good, prestigious job (the fourth position) and maintaining order and stability in society (the sixth position against the eighth for children). For children, prestigious work is less important (the sixth position) than for parents. However, for them intellectual and creative self-realization (the fourth position against the fifth for parents) are more important, as well as the opportunity to utilize democratic rights and freedoms (the fifth position against the seventh for parents).

It was found that both groups demonstrated a low significance of the value of respect from other people and social recognition, which might indicate certain devaluation of external approval in modern society or a transition to internal sources of motivation.

It was concluded that in both groups there was a dominance of adaptation values, although the content of this group of values had significant differences. In the group of socialization values, both students and their parents value family well-being the most, but for parents this value has much greater weight. The most noticeable differences are manifested in the group of individualization values, which is the least pronounced for both groups.

Keywords: value structure, value transformation in conditions of war, value orientations of the individual, the "parent-child" system, parenthood, generational succession.

Постановка проблеми. Швидкі трансформації українського суспільства, спричинені війною, істотно впливають на зміну ціннісних пріоритетів представників різних поколінь. Перспективи розвитку країни та формування демократичної правової держави значною мірою залежать від ціннісних орієнтирів покоління, покликаного до її відбудови. Тому дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді, особливо студентства як авангарду державотворення, є актуальним та вимагає глибокого аналізу.

У контексті змін суспільних пріоритетів особливого значення набуває порівняльний аналіз системи цінностей студентів та їхніх батьків. Розбіжності й збіги ціннісних орієнтацій цих груп стають актуальним предметом психологічного вивчення, оскільки вони дозволяють оцінити проблеми взаєморозуміння та ризики дезінтеграції у системі «батьки-діти». Поглиблений психологічний аналіз цих явищ сприятиме розробці більш ефективних стратегій гармонізації взаємин, профілактики конфліктів та зміцнення сімейних стосунків у сучасному українському суспільстві. Зрештою, це забезпечить збереження наступності поколінь та стабільність соціальних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними засадами нашого дослідження є загальні положення науковців щодо феномену цінностей, еволюції ціннісних орієнтацій різних поколінь, специфіки їх дослідження і формування.

Складність понять цінність, ціннісна орієнтація зумовила різні підходи до їхнього визначення та класифікацій. У філософському розумінні поняття "цінність" є однією з фундаментальних категорій. Цінність – це не просто щось бажане чи корисне, а глибока категорія, що відображає значущість явищ для буття людини та суспільства, їхню роль у формуванні світогляду, поведінки та культури. У просторі взаємодії людського буття і культури формується складна динаміка між матеріальним і духовним, локальним і універсальним, особистісним і суспільним, тимчасовим і вічним, що визначає багатогранну природу цінностей. Серед ключових аспектів людського існування виділяються «історичні цінності», які залишаються незмінними незалежно від соціально-економічних трансформацій суспільства. Ці цінності продовжують зберігатися та збагачуватися, будучи архетиповими для людської культури. Безпека, влада, свобода і любов належать до таких базових, фундаментальних категорій. Їх ієрархія здатна впливати на життєвий шлях окремих особистостей, а також на розвиток цілих культур [1, с. 397-398].

Існують різні підходи до тлумачення поняття цінності у психологічній науці. Зокрема, цінності розглядаються науковцями як об'єкти, що мають певну користь і здатні задовольнити різноманітні потреби людини (А. Маслоу); як ідеал до якого прагне людина (Е. Фромм); як переконання, які мотивують поведінку та визначають напрямок життя (М. Рокич) важливість чогось для людини (Г. Оллпорт); як бажані людиною цілі, які керують її вибором та поведінкою (Ш. Шварц); як суб'єктивне ставлення особистості до чогось, що має для неї значення та спонукає до дії (І. Бех) та інші [2;3;4;5].

У контексті нашого дослідження важливими є наукові розробки, що вивчають цінності з позиції взаємозв'язку суспільної та індивідуальної свідомості, адже такий підхід дозволяє глибше зрозуміти причини еволюції ціннісних орієнтацій різних поколінь. Зокрема, у своєму дослідженні Е. Р. Заредінова робить ряд узагальнень. Суспільні цінності розглядаються як складне, багатогранне та багатоцільове явище. Вони не існують ізольовано, а завжди знаходяться у взаємодії, створюючи цілісну систему, яка є ключовим елементом у структурі суспільства. Цінності формують позитивне ставлення до певних явищ і відображають їхню значущість у контексті історичного, духовного та культурного розвитку суспільства. Водночас вони висувають вимоги до поведінки членів соціуму, виконуючи нормативну й оцінну функцію в рамках суспільної свідомості. Таким чином, цінності стають важливою об'єднавчою ланкою між суспільством, соціальним середовищем та внутрішнім світом особистості. Проходячи крізь призму індивідуальної свідомості, цінності формуються як особистісна структура, тісно пов'язана з мотивами, потребами,

установками та смислами людини. Вони утворюють ієрархічну систему важливих орієнтирів у різних сферах життя, слугуючи критерієм оцінки суспільних явищ і ставлення до інших людей. Їхнє коріння можна знайти у культурі, соціальних структурах та інститутах, а також у самій природі людини [6].

С. В. Матяж та А. О. Березянська підтримують ідею, що формування ціннісних орієнтацій, як системи ієрархічно взаємопов'язаних цінностей, відбувається під час соціалізації, коли суспільна інформація проникає у внутрішній світ людини. Спочатку людина засвоює досвід попередніх поколінь, опановуючи соціально прийнятні моделі поведінки, що базуються на культурних і соціальних цінностях, а потім вона накопичує власний досвід, що сприяє успішній адаптації в найближчому оточенні. Ціннісні орієнтації виконують важливу роль у житті особистості, оскільки допомагають усвідомити норми суспільства, сприяють самовизначенню, розвитку здібностей та створенню гармонії у внутрішньому світі. На думку науковців, у системі формування ціннісного світогляду особистості можна виокремити два ключових аспекти: когнітивний і емоційний. Когнітивний аспект стосується процесу сприйняття та засвоєння суспільних цінностей, а емоційний – емоційних переживань та ставлення людини до цих цінностей. Формування ціннісного світогляду особистості перебуває в тісному зв'язку із загальною зміною ієрархії людських цінностей у світі. В умовах трансформації суспільного життя на перший план все частіше виходять особистісні цінності, які забезпечують задоволення індивідуальних потреб і комфортне самопочуття [7, с. 29].

Цікавий підхід до ціннісних орієнтацій запропонований Ю. Шайгородським, який пропонує авторську модель їх аналізу. У запропонованій моделі належне місце відведене мотиваційно-смісловому компоненту, який відображає змістовний аспект системи ціннісних орієнтацій особистості. Цей аспект виражає внутрішню основу ставлення особистості до реальності та формує її систему диспозицій. Його складовими можуть виступати різноманітні елементи, зокрема термінальні та інструментальні цінності, життєві плани, а також індивідуальні характеристики особистості. Другим ключовим компонентом є комунікативно-орієнтовний аспект, який виступає ключовою детермінантою у формуванні ціннісних орієнтацій. Саме в комунікативній сфері найчастіше ініціюється процес пошуку, прийняття та засвоєння нових цінностей. Тут відбувається ознайомлення з інформацією про саму цінність, умови її реалізації, а також перший етап трансформації особистісних установок. У цьому аспекті здійснюється не лише оцінка й інтеграція цінностей у систему поглядів, а й їх можливе переосмислення та корегування завдяки інструментам комунікації. Третій, процесуально-результативний аспект, функціонує як динамічна система взаємодії суб'єкта з навколишнім світом. Він також слугує індикатором ефективності реалізації особистісних диспозицій, висвітлюючи їх результативність у контексті адаптації та взаємодії в соціальному середовищі [8].

Таке бачення важливе для розуміння механізмів формування ціннісних орієнтацій та забезпечення наступності поколінь.

У наукових дослідженнях, присвячених аналізу ціннісних відмінностей між поколіннями зосереджується увага на тому, що ці відмінності формуються під впливом історичних, соціальних і культурних умов, у яких кожне покоління проходить свій життєвий шлях. Велике значення в цьому процесі мають домінуючі інститути соціалізації. Л. Новикова вважає, що на теперішній момент інститути соціалізації не лише відокремлені один від одного, але й конкурують між собою, перебуваючи у нерівних умовах впливу. Зокрема, такі ключові елементи соціалізації молоді, як освіта й виховання значною мірою поступилися місцем інститутам і цінностям масової споживацької культури. Через динамічні суспільні зміни система ціннісних орієнтацій часто не встигає адаптуватися. Незмінні фундаментальні цінності зазнають трансформацій у своїй значущості під впливом ситуативних пріоритетів, таких як декларовані цілі, цінності-засоби чи орієнтація на сьогодення. Вказані тимчасові цінності виконують важливу роль у сприйнятті трансформацій, до яких прагне суспільство. Інституційні перетворення набувають незворотного характеру лише за умови, що вони, з одного боку, знаходять підтримку в суспільстві, а з іншого – відображаються та укріплюються через систему цінностей, яка формується у громадській свідомості. Дослідження Л. Новикової, проведене у 2015 році вказували на те, що в українському суспільстві спостерігається високий рівень прийняття постматеріалістичних цінностей серед наймолодшого покоління, а це відкриває перспективу для подальшого розвитку інституційної системи України в напрямку європейських стандартів [9]. З іншого боку, соціологічні дослідження в 2017 році свідчать, що суспільні зміни, зокрема економічна криза та інфляція, можуть стимулювати повернення людей до матеріалістичних цінностей [10].

Т. В. Яценко та Г. О. Шкляєва вважають, що ціннісні орієнтації є сукупністю принципів, на основі яких формується система оцінок суб'єктом різних аспектів навколишньої дійсності. Ціннісні орієнтації мають динамічний характер, оскільки кожне нове покоління засвоює спадщину попереднього крізь призму власних переживань і досвіду, додаючи до неї нові елементи. Науковці вважають, що особливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій особистості відіграє юнацький вік, який є визначальним етапом в окресленні її цілей і напрямків подальшого розвитку. Формування ціннісних орієнтацій у молоді є складним і тривалим процесом. Його перебіг значною мірою залежить від змін у різних сферах життя – сімейній, економічній, культурній тощо, а також від впливу зовнішніх обставин, таких як війна. Тривалий стрес порушує баланс в роботі мозку, викликаючи суттєві зміни у поведінці молодих людей [11]. Тому дослідження ціннісних орієнтацій сучасної української молоді та їхніх батьків є актуальним та вимагає глибокого аналізу.

Метою статті є висвітлення результатів емпіричного дослідження особливостей ціннісних розбіжностей та збігів у системі «Батьки-діти». Мета

конкретизується у таких завданнях: здійснити порівняльний аналіз ієрархії життєвих цінностей студентів першого курсу та їхніх батьків; представити збіги та відмінності у пріоритетності їхньої ціннісної спрямованості (на адаптацію, соціалізацію, індивідуалізацію).

Виклад основного матеріалу. До цільової аудиторії опитування увійшли 115 студентів першого курсу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та така ж кількість їхніх батьків. Етап збору емпіричних даних проводився після завершення студентами першого семестру навчання в університеті. Батьки брали участь в онлайн-опитуванні через платформу Google.

Основою нашого емпіричного дослідження стала концепцію матеріалістичного та постматеріалістичного ціннісного виміру, розроблена Рональдом Інглгартом [12;13]. Методика Р. Інглхарта базується на дослідженні рівня пріоритетності конкретної ціннісної позиції через вибір респондентами найважливіших цінностей зі спеціально складеного списку. Методика показала високу ефективність і донині активно використовується з різними модифікаціями для вивчення систем цінностей у різних групах. В Україні була адаптована у 1990-х роках фахівцями відділу соціології культури та масової комунікації Інституту соціології НАН України [14]. Нами був обраний такий інструментарій, оскільки предметом нашого наукового інтересу були особливості міжгенераційних відмінностей та збігів у ціннісних орієнтаціях двох груп: студентів (вік – 17-18 років) та їхніх батьків (вік 38-47р.). У основу діагностичного інструментарію покладена така класифікація цінностей: *цінності адаптації* (виживання та безпеки): відсутність нужди і матеріальний достаток, збереження сил і здоров'я, збереження порядку і стабільності в суспільстві; *цінності соціалізації* (соціального схвалення): сімейне благополуччя, хороша, престижна робота, поваги оточуючих, суспільне визнання; *цінності індивідуалізації* (незалежності і саморозвитку): можливість інтелектуальної і творчої самореалізації, можливість користуватися демократичними правами і свободами, будівництво більш гуманного і терпимого суспільства отримала назву [13].

Емпіричне дослідження було спрямоване на вивчення ієрархії життєвих цінностей студентів першого курсу та їхніх батьків (порівняння пріоритетності цінностей між дітьми та батьками здійснювалося за допомогою U-критерію Манна-Уїтні на рівні значущості $p < 0,05$). Значущість кожної із запропонованих цінностей визначалася числом переваг цінності перед іншими. Рейтинг цінностей, яким найбільше віддають перевагу студенти та їх батьки представлено в Табл. 1.

Таблиці 1.

Рейтинг цінностей за значущістю для студентів та їхніх батьків
(n-кількість осіб, S-середні, R-ранги)

Список цінностей	Студенти (17-18 років) n=93		Батьки студентів (38-47 років) n=93	
	S	R	S	R
Відсутність нужди, матеріальний достаток	6,5	1	4,3	3
Збереження сил і здоров'я	5,1	3	6,0	2
Збереження порядку і стабільності в суспільстві	2,3	8	3,5	6
Сімейне благополуччя	5,5	2	6,3	1
Хороша, престижна робота.	3,9	6	4,1	4
Повага оточуючих, суспільне визнання	2,0	9	2,4	8
Можливість інтелектуальної і творчої самореалізації	4,5	4	3,7	5
Можливість користуватися демократичними правами і свободами	4,2	5	3,2	7
Будівництво більш гуманного і терпимого суспільства	2,4	7	1,8	9

Порівняльний аналіз отриманих результатів дозволив дійти таких висновків. Для студентів головним пріоритетом є матеріальний достаток та відсутність нужди. Це може вказувати на прагнення молодого покоління до фінансової незалежності та матеріальної стабільності як основи безпеки та комфорту у сучасних реаліях. Водночас, для них також важливі сімейне благополуччя (друге місце) та збереження сил і здоров'я (третє місце), хоча й на нижчих позиціях порівняно з матеріальними благами. Батьки ж, навпаки, на перше місце ставлять сімейне благополуччя, підкреслюючи традиційні цінності та важливість родини. Для них також високо пріоритетним є збереження сил і здоров'я (друге місце), а матеріальний достаток посідає лише третє місце.

Батьки більше орієнтовані на хорошу, престижну роботу (четверте місце) та збереження порядку і стабільності в суспільстві (шосте місце проти восьмого у дітей). Цікаво, що для дітей престижна робота менш значуща (шосте місце), ніж для батьків. Однак для них більш пріоритетними є інтелектуальна і творча самореалізація (четверте місце проти п'ятого у батьків), а також можливість користуватися демократичними правами і свободами (п'яте місце проти шостого у батьків), що свідчить про їхню орієнтацію на особистісний розвиток та можливість вільної самореалізації у демократичному суспільстві.

Спільним для обох груп є низька значущість цінності поваги оточуючих та суспільного визнання, що може вказувати на певну девальвацію зовнішнього схвалення у сучасному суспільстві або перехід до внутрішніх джерел мотивації.

Більш детальний аналіз ціннісних орієнтацій студентів та їхніх батьків виявив як спільні тенденції, так і суттєві відмінності, що відображають специфіку поколінь (див. Рис.1).

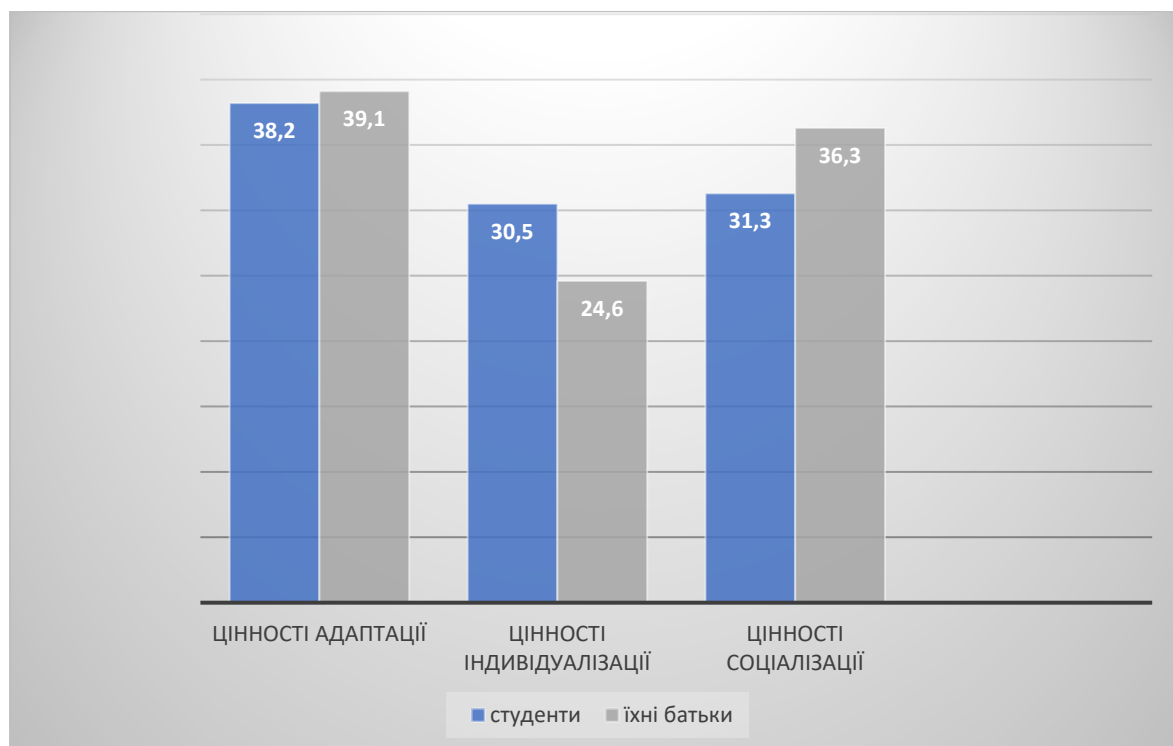

Рис. 1. Вираженість ціннісної спрямованості студентів та їхніх батьків (у%)

Зокрема, аналіз результатів проведеного дослідження дозволив визначити вектор ціннісної спрямованості студентів та їхніх батьків на адаптацію (виживання та безпеку), соціалізацію (соціальне схвалення) та індивідуалізацію (незалежність і саморозвиток).

Так, спільним для обох груп є домінування цінностей адаптації. Це свідчить про загальне прагнення до виживання, безпеки та комфорту в сучасному світі. Однак, наповнення цієї групи цінностей відрізняється: для студентів у групі цінностей адаптації пріоритетним є відсутність потреб і матеріальний достаток (17,9%), що підтверджує попередні висновки про орієнтацію молоді на фінансову стабільність. Для батьків у цій же групі цінностей першість посідає збереження сил і здоров'я (17,0 %), що вказує на їхню більшу занепокоєність фізичним та психічним благополуччям.

У групі цінностей соціалізації і студенти, і їхні батьки найбільше цінують сімейне благополуччя. Проте, для батьків ця цінність є значно вагомішою

(17,9 % проти 14,9% у студентів). Це може бути свідченням вікових особливостей розвитку різних поколінь

Найбільш помітні розбіжності спостерігаються у групі цінностей індивідуалізації. Ця група є найменш вираженою як серед студентів (30,5%), так і серед батьків (24,6%). Однак, для батьків, порівняно з їхніми дітьми, всі цінності групи індивідуалізації є менш значущими. Це може вказувати на більшу спрямованість молодого покоління на демократичні ідеали, саморозвиток та реалізацію власного потенціалу. У той же час для батьків особистісний розвиток займає менш важливе місце, порівняно з іншими життєвими аспектами. Отже, дослідження виявляє поколіннєві відмінності у пріоритетах, де молодь більшою мірою орієнтована на матеріальне благополуччя та вільну самореалізацію, тоді як батьки – на здоров'я та традиційні сімейні цінності.

Висновки. Проведений порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій студентів та їхніх батьків виявив розбіжності та спільні тенденції їх ціннісних пріоритетів.

Спільні тенденції полягають у тому, що в обох групах домінують цінності адаптації (виживання та безпеки), а найменше вираженими є цінності індивідуалізації. Однак, значущість окремих цінностей, які наповнюють ці системи, відрізняється: серед цінностей адаптації студенти більше зосереджені на матеріальному, а батьки – на здоров'ї. Для батьків також більш значущими є збереження порядку і стабільності в суспільстві. У системі цінностей соціалізації сімейне благополуччя значуще для обох груп, але більш важливе для батьків. Об'єднує батьків і дітей низька значущість зовнішнього схвалення (поваги оточуючих та суспільного визнання). Найбільш помітні розбіжності виявлені у цінностях індивідуалізації, які більш виражені у студентів, що вказує їхню спрямованість на саморозвиток та демократичні ідеали.

Результати дослідження важливі для психологічного консультування сімей, розробки програм підтримки батьківства, спрямованих на побудову ефективної комунікації в системі «Батьки- діти». Однак, отримані результати потребують додаткового дослідження за допомогою інших методик. Подальше дослідження вбачаємо у вивченні ціннісної диференціації у поколіннєвому розрізі та з'ясуванні чинників, що зумовлюють ціннісні розбіжності батьків і дітей.

Література:

1. Філософія науки і культури: словник. За редакцією Н. Хамітова. К.: КНТ, 2024. 437 с.
URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/10/241004150859642-8091.pdf>
(дата звернення (15.06.2025)).
2. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ.: «Центр учбової літератури», 2012. 279 с.
3. Rokeach, M. The Nature of Human Values and Value Systems. New York: Free Press, 1973. 438 p.
4. Schwartz S.H. Universal in the content and structure of values: Theory and empirical test in 20 countries. *Advances in experimental social psychology* / In M Zanna (Ed.). New York: Academic Press, 1992. Vol. N° 25. P. 1-65. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

5. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.
6. Заредінова Е. Р. Теоретичні і методичні засади формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу: дис. ... док. педагог. наук: 13.00.07. Київ, 2020. 566 с.
7. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер. : Соціологія. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 27-30.
8. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2010. № 1 (39). С.94–106.
9. Новикова Л. Ціннісні відмінності поколінь в сучасному українському суспільстві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2015. Вип. 1. С. 23-31.
10. Свід О. О., Сокурянська Л. Г. Динаміка цінностей українського студентства часів незалежності: назад до "матеріалізму"? *Український соціологічний журнал*. 2017. № 1-2. С. 135-139.
11. Яценко Т. В., Шкляєва Г. О. Особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді України в умовах війни. *Габітус*. 2023. Вип. 51. с.126-131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208>
12. Inglehart R. Cultural shift in advanced industrial society [Text]. Princeton: Princeton University Press, 1990. 484 p.
13. Inglehart R. Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in Societies. Princeton: Princeton Univ. Press, 1997. 440 p.
14. Сірий Є. В., Нахабич Є. В. "Ціннісна" мапа України в системі аксіологічних досліджень. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 18. С. 53-64.

References:

1. Khamitova, N. (Ed.). (2024). *Filosofiiia nauky i kultury: slovnyk [Philosophy of science and culture: a glossary]*. K.: KNT [in Ukrainian].
<https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/10/241004150859642-8091.pdf>
2. Stoliarenko O. B. (2012). *Psykhohohiia osobystosti. Navchalnyi posibnyk [Psychology of personality. Study guide]*. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].
3. Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values and Value Systems*. New York: Free Press [In English].
4. Schwartz S.H. (1992). Universal in the content and structure of values: Theory and empirical test in 20 countries. *Advances in experimental social psychology* / In M Zanna (Ed.). New York: Academic Press, 25, 1-65 [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6) [In English].
5. Bekh I.D. (2018). *Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei: monohrafiia [Personality on the way to spiritual values : a monograph]*. Kyiv – Chernivtsi: «Bukrek» [in Ukrainian].
6. Zaredinova E. R. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia sotsiokulturnykh tsinnostei studentiv v osvitnomu seredovyshchi vyshchoho navchalnoho zakladu [Theoretical and Methodological Principles of Sociocultural Values Formation of Students in the Educational Environment of Higher Education Institution] Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Matiazh S. V., Berezianska A. O. (2013). *Klasyfikatsiia tsinnostei ta tsinnisnykh oriientatsii osobystosti [Classification of values and value orientations of a person]*. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia" Ser. : Sotsiologiia – Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy Complex. Series: Sociology*, 225 (213), 27-30 [in Ukrainian].

8. Shaihorodskiy Yu. (2010). Tsinnisni orientatsii osobystosti: formalizovana model tsilisnoho, bahatoaspektnoho analizu. [Value orientations of a personality: a formalized model of holistic, multidimensional analysis]. *Sotsialna psykholohiia – Social psychology*, 1 (39), 94–106 [in Ukrainian].
9. Novykova L. (2015). Tsinnisni vidminnosti pokolin v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Value differences between generations in modern Ukrainian society]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsiologhiia.- Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Sociology*, 1, 23-31[in Ukrainian].
10. Svid O. O., Sokurianska L. H. (2017). Dynamika tsinnosti ukrainskoho studentstva chasiv nezalezhnosti: nazad do "materializmu"? [The dynamics of values of Ukrainian students since independence: back to “materialism”?]. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal – Ukrainian Sociological Journal*, 1-2, 135-139 [in Ukrainian].
11. Yatsenko T. V., Shkliachieva H. O. (2023). Osoblyvosti formuvannia tsinnisnykh oriiientatsii studentskoi molodi Ukrainy v umovakh viiny [Peculiarities of the Formation of Value Orientations of Ukrainian Students in the Context of War]. *Habitus – Habitus*, 51, 126-131 <https://doi.org/10.32782/2663-5208> [in Ukrainian].
12. Inglehart R. (1990). Cultural shift in advanced industrial society [Text]. Princeton: Princeton University Press [In English].
13. Inglehart R. (1997). Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in Societies. Princeton: Princeton Univ. Press, 1997 [In English].
14. Siryi Ye. V., Nakhabich Ye. V. (2013). "Tsinnisna" mapa Ukrainy v systemi aksiologichnykh doslidzhen [The “value” map of Ukraine in the system of axiological research]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky – Topical issues of sociology, psychology, and pedagogy*, 18, 53-64 [in Ukrainian].